

Студент 4 курсу

факультету міжнародних економічних відносин ХНЕУ ім. С. Кузнеця

УЗАГАЛЬНЕННЯ ОСНОВНИХ ТЕОРЕТИЧНИХ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕННЯ ПОНЯТТЯ "КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНІСТЬ"

Анотація. Проаналізовано сутність економічної категорії "конкурентоспроможність", розглянуто та узагальнено існуючі теоретичні підходи щодо сутності поняття "конкурентоспроможність" та запропоновано авторське тлумачення цього поняття.

Аннотация. Проанализирована сущность экономической категории "конкурентоспособность", рассмотрены и обобщены существующие теоретические подходы к сущности понятия "конкурентоспособность" и предложено авторское трактование данного понятия.

Annotation. The nature of the economic category "competitiveness" is analyzed. Theoretical approaches concerning to the essence of the concept "competitiveness" are considered. The author's definition of this concept is suggested.

Ключові слова: конкурентоспроможність, конкуренція, конкурентні переваги, ринок, економічна система, підприємство, управління.

Конкурентоспроможність підприємств становить одну з найважливіших категорій ринкової економіки, яка характеризує можливість та ефективність адаптації підприємства до умов ринкового середовища. Конкуренція на ринку як суперництво між виробниками (продавцями) товарів за кращі економічно вигідні умови виробництва та реалізації продукції, за отримання найвищого прибутку чи інших переваг може виступати в різних формах і здійснюватися різними методами. Тому виникає необхідність у науково-методичному забезпеченні оцінювання та діагностиці конкурентоспроможності підприємств.

Теоретичні та методологічні аспекти діяльності підприємств в умовах конкурентного середовища, а також методи оцінювання конкурентоспроможності підприємств знайшли відображення в наукових працях багатьох вітчизняних та іноземних вчених-економістів, таких, як: К. Айгінер [1, с. 162], Л. Антоноук [2, с. 35], І. Булеев, Н. Брюховецька [3, с. 135], А. Воронкова [4, с. 23], А. Гальчинський, В. Геєць, А. Кінах, В. Семиноженко [5, с. 109], М. Гельвановський, Н. Трофимова [6, с. 86], С. Ємельянов [7, с. 24], Ю. Іванов [8, с. 45], Н. Калюжнова [9, с. 26], Л. Качалина [10, с. 11], Б. Кваснюк [11, с. 12], М. Кизим, П. Бернацький [12, с. 7], Г. Куліков [13, с. 162], К. Миргородська [14, с. 205], В. Немцов, А. Довгань [15, с. 220], А. Піддубна [16, с. 7], Л. Піддубна [17, с. 87], Ю. Полунеев [18, с. 12], М. Рисс [19, с. 5], Р. Фатхутдінов [20, с. 227], О. Шнирко [21, с. 13], А. Юданов [22, с. 38] та ін.

Метою статті є аналіз існуючих теоретичних підходів щодо визначення поняття "конкурентоспроможність" для виявлення найбільш значущих її характеристик.

У сучасних умовах господарювання головною рушійною силою ринкової економіки, основним спонукальним мотивом діяльності підприємств, незалежно від форм господарювання, є управління конкурентоспроможністю як основним джерелом динамічного розвитку виробництва.

З огляду на велику роль конкурентоспроможності економічному житті, необхідна повна ясність щодо її суті. Для більш повного висвітлення поняття "конкурентоспроможність" слід провести власний морфологічний аналіз його трактувань, що відображені в наукових працях і мають велике значення при дослідженні теоретичних аспектів цієї категорії (таблиця).

Таблиця

**Морфологічний аналіз теоретичних підходів до визначення поняття
"конкурентоспроможність"**

Ключове поняття	Аналіз за критеріями				Автори, джерела
	Суб'єкт	Мета в межах поняття	Об'єкт	Орієнтація на управлінські підходи	
1	2	3	4	5	6
	Суб'єкт економічного змагання	Створювати	Конкурентні переваги	Ресурсний	М. Гельвановський, Н. Трофимова, В. Жукова [6, с. 86]

Властивість

© Квітко С. О., 2014

	Виробничо-	Зберігати, роз-	Конкурентні	Системний	Ю. Іванов [8, с. 45]
--	------------	-----------------	-------------	-----------	----------------------

	економічна система	вивати, створювати нові	переваги		
	Система	Брати участь	Конкуренвні переваги	Системний	Н. Калюжнова [9, с. 26]
	Ринок	Характеризувати ступінь відповідності	Характеристики об'єкта	Ситуаційний, ресурсний	Л. Качалина [10, с. 11]
	Економічна система	Досягати результатів	Конкуренвне середовище	Системний	Л. Піддубна [17, с. 87]
	Ринок	Задовольняти	Потреби	Ресурсний	Р. Фатхутдінов [20, с. 227]
Можливість	Фірма	Виготовляти, збувати	Товари	Ресурсний	World Competitiveness Yearbook [23, с. 22]
	Країна	Виробляти	Товари та послуги	Стратегічний	Г. Куліков [13, с. 162]
Здатність	Країна	Досягати високих темпів	ВВП на душу населення	Стратегічний	The Global Competitiveness report 2007 – 2008 [24, с. 11]
		Виробляти, підвищувати	Товари і послуги, рівень доходів	Стратегічний	Б. Кваснюк [11, с. 12]
		Протистояти	Дія чинників	Ситуаційний	М. Кизим, П. Бернацький [12, с. 7]
		Забезпечити	Стале економічне зростання	Стратегічний	Ю. Полунев [18, с. 12]

Закінчення таблиці

1	2	3	4	5	6
	Ринок	Забезпечити пропозицію	Товари і послуги	Ресурсний	О. Шнико [21, с. 13]
		Збільшувати, поліпшувати	Прибуток, соціальні та економічні стандарти	Стратегічний	К. Айгінер [1, с. 162]
		Задовольняти	Потреби	Ситуаційний	Нємцов В. Д., Довгань А. Є. [15, с. 220]
	Суб'єкти ринкових відносин	Задовольняти	Потреби, якість, ціна	Системний	І. Булеєв, Н. Брюховецька [3, с. 135]
	Економічний об'єкт	Брати участь	Конкуренція	Ситуаційний	А. Воронкова [4, с. 23]
	Національна економіка	Виробляти, споживати, збільшувати	Товари і послуги, рівень життя	Системний	А. Гальчинський, В. Геєць, А. Кінах, В. Семиноженко [5, с. 109]
	Підприємство	Брати участь	Конкуренвні переваги	Стратегічний	М. Рісс [19, с. 5]
Нааявність	Країна	Сприятливі, покращувати	Економічний розвиток, рівень життя населення	Системний	Л. Антонюк [2, с. 35]
Спроможність	Ринок	Забезпечити залучення активів	Конкуренвні переваги	Ситуаційний, ресурсний	С. Ємельянов [7, с. 24]
Потенціал	Економічний суб'єкт	Створювати	Конкуренвні переваги	Ситуаційний	К. Миргородська [14, с. 205]
Стан системи	Підприємство	Забезпечити інтегрування, життєздатність	Система економічного розвитку	Системний	А. Піддубна [16, с. 7]
Ступінь	Підприємство	Приваблювати	Товар	Ситуаційний	А. Юданов [22, с. 38]

Проведений морфологічний аналіз поняття дає підставу стверджувати, що різні визначення конкурентоспроможності не суперечать, а, швидше, доповнюють один одного. У той же час кожне з них неможливо визнати достатньо повним. Це виражається в тому, що, характеризуючи окремі важливі ознаки конкурентоспроможності, залишається поза увагою загальнотеоретичний аспект проблеми – зміст властивих їй економічних відносин.

Проаналізовані трактування свідчать, що деякі науковці при визначенні поняття конкурентоспроможності вживають спільний ключовий термін "здатність" ("спроможність", "можливість") суб'єкта (чи об'єкта, підприємства, національної економіки країни), інші – "властивість (стан) економічних систем".

Однак тлумачення критеріальних ознак здатності суб'єкта є неоднозначним і асоціюється із такими факторами: високими темпами зростання ВВП і доходів населення (Всесвітній економічний форум); виробленням, збутом і споживанням товарів привабливіших, ніж у конкурентів (інститут Менеджменту і розвитку (А. Гальчинський, Б. Геєць, А. Кінах, Б. Семиноженко,); виробництвом товарів і послуг, що відповідають новітнім технологіям і міжнародним стандартам (О. Шнипко, Б. Кваснюк), задовольняють за співвідношенням ціна/якість суспільно-корисні потреби (І. Булеев, Н. Брюховецька) або вимоги внутрішнього і зовнішнього ринків (Г. Куликов); підтримкою частки ринку (К. Айгінгер); участю у конкурентній боротьбі на ринку (А. Воронкова, М. Рісе); нейтралізацією дестабілізуючих чинників розвитку (М. Кизим, П. Бернацький); забезпеченням економічного зростання (Ю. Полунєєв).

Розглянувши існуючі теоретичні підходи можна зробити висновок про неоднозначне трактування поняття конкурентоспроможності та запропонувати авторське бачення сутності категорії конкурентоспроможності підприємства – це сукупність (або комплекс) постійно взаємодіючих факторів і потреб досягнення конкурентних переваг (їх задоволення, реалізації тощо), які досягаються через функції управління.

Наук. керівн. Бестужева С. В.

Л і т е р а т у р а: 1. Aiginger K. Competitiveness: From a Dangerous Obsession to a Welfare Creating Ability with Positive Externalities / K. Aiginger // Journal of Industry, Competition and Trade. – Volume 6, Number 2. – June 2006. – P. 161–177. 2. Антонюк Л. Л. Міжнародна конкурентоспроможність країн: теорія та механізм реалізації: монографія / Л. Л. Антонюк. – К.: КНЕУ, 2004. – 275 с. 3. Булеев И. П. Обеспечение конкурентоспособности субъектов хозяйствования: институциональный аспект / И. П. Булеев, Н. Е. Брюховецкая // Конкурентоспроможність: проблеми науки та практики: монографія. – Х.: ВД "ІНЖЕК", 2008. – 128 с. 4. Воронкова А. Э. Стратегическое управление конкурентоспособным потенциалом предприятия / А. Э. Воронкова. – Луганск: Изд. Восточноукр. нац. ун-та им. В. Даля, 2004. – 320 с. 5. Гальчинський А. Економічна наука: проблеми методологічного оновлення / А. Гальчинський // Економіка України, 2007. – № 3. – С. 4–13. 6. Гельвановский М. И. Конкурентоспособность в микро-, мезо- и макроуровневом измерении / М. И. Гельвановский, В. Жековская, И. Трофимов // Российский экономический журнал. – 1998. – № 3. – С. 67–68. 7. Емельянов С. В. США: международная конкурентоспособность национальной промышленности / С. В. Емельянов. – М.: Международные отношения, 2001. – 408 с. 8. Иванов Ю. Б. Конкурентоспособность предприятия: оценка, диагностика, стратегия: научн. изд. / кол. авторов. – Х.: Изд. ХНЭУ, 2004. – 256 с. 9. Калюжнова Н. Я. Конкурентоспособность регионов в условиях глобализации / Н. Я. Калюжнова. – М.: ТЕИС, 2003. – 526 с. 10. Качалина Л. Конкурентоспособный менеджмент / Л. Качалина. – 2-е изд. – М.: 2002. – С. 11. 11. Конкурентоспроможність національної економіки / за ред. Б. С. Кваснюка. – К.: Фенікс, 2005. – 582 с. 12. Кизим М. О. Конкурентоспроможність України як складова її економічної безпеки / М. О. Кизим, П. Й. Бернацький // Конкурентоспроможність: проблеми науки та практики: монографія. – Х.: ВД "ІНЖЕК", 2008. – С. 5–25. 13. Куликов Г. Японский менеджмент и теория международной конкурентоспособности / Г. Куликов. – М.: ОАО "Изд. "Экономика", 2000. – 247 с. 14. Миргородская О. Е. Конкурентоспособность как интегральное свойство рыночной системы хозяйствования / Е. О. Миргородская // Философия хозяйства. – 2005. – № 4–5. – С. 203–213. 15. Немцов В. Д. Стратегічний менеджмент / В. Д. Немцов, А. Э. Довгань. – К.: ТОВ "УВПК "Ексоб", 2002. – с. 220. 16. Піддубна А. І. Розвиток управління міжнародною конкурентоспроможністю підприємства на основі системного і стратегічного підходів / А. І. Піддубна // Автореф. канд. екон. наук. – Х., 2006. – 20 с. 17. Піддубна Л. І. Конкурентоспроможність економічних систем: теорія, механізм регулювання та управління: монографія / Л. І. Піддубна. – Х.: ВД "ІНЖЕК", 2007. – С. 87. 18. Полунєєв Ю. Конкурентоспроможність: країна, регіон, підприємство / Ю. Полунєєв / Рада конкурентоспроможності України. – К.: ЛАТ&К, 2006. – 176 с. 19. Рісе М. О. Стратегія управління міжнародною конкурентоспроможністю промислового підприємства / М. О. Рісе // Автореф. канд. екон. наук. – Донецьк, 2006. – 20 с. 20. Фатхутдинов Р. А. Конкурентоспособность организации в условиях кризиса: экономика, маркетинг, менеджмент / Р. А. Фатхутдинов. – М.: Изд. Книготорговый центр "Маркетинг", 2002. – 892 с. 21. Шнипко О. С. Національна конкурентоспроможність: сутність, проблеми, механізми реалізації / О. С. Шнипко. – К.: Наукова думка, 2003. – 324 с. 22. Юданов А. Конкуренция: теория и практика / А. Юданов. – М.: Изд. ГНОМ и Д, 2001. – с. 38. 23. Garelli S. The Four Fundamental Forces of Competitiveness / S. Garelli // The Global Competitiveness report – IMD, 1997. 24. The Global Competitiveness report 2007 – 2008. World Economic Forum. – Geneva, Switzerland, 2008.